

Niet "terug bouwen wat er nooit geweest is"

gepubliceerd op Archined, 2008

Naar aanleiding van de vele publicaties over een nieuw traditionalisme in architectuur die recentelijk in de pers zijn verschenen wil ik gaarne laten zien dat dit slecht één van de richtingen is waarin het wonen in Nederland zich beweegt. Ik heb er zeker begrip voor dat de rigide rationele droom die het modernisme heet, wakker geschud wordt, echter ik ben argwanend naar de hang van namaak historie. Aan iedere vernieuwing kleeft een risico, echter het wordt pas echt gevaarlijk indien een cultuur geen risico's durft te nemen. En dat is nu de situatie in Nederland en deze is ook voelbaar in onze architectuur.

Architectuur discussies in Nederland leiden al heel snel naar een harde scheidslijn die de domeinen retro en modernisme markeert. Het Hollandse licht verwijst op dit moment niet naar verlichte geesten, maar naar en mistroostig landschap met een roep naar miezerig populisme.

Het gaat mensen vaak helemaal niet om het gegeven of ze in een historisch of een eigentijd huis wonen. Men wil vooral in een karaktervol huis en in een veilige omgeving met identiteit wonen. Door maar steeds de discussie te focussen op moderne architectuur versus retro, populisme of fusion gaat men voorbij aan de zaken die spelen. Net als een gemiddeld draaiboek voor een musical moet blijkbaar een gemiddeld commercieel project een beetje retro en vrolijk zijn. Wellicht is dat een goede verzamel naam voor de pleidooien van bijvoorbeeld Vincent van Rossem, Wilfried van Winden of Sjoerd Soeters: 'musical architectuur', dit sluit goed aan bij de politieke soap waarin we nu leven.

En natuurlijk kan men kanttekeningen plaatsen achter de dorst naar identiteit. Blijkbaar compenseert en thematiseert het de richtingloosheid van ons bestaan nu de grote verhalen niet meer bekijken en we ons in de kleinheid van het dagelijks leven geen houding kunnen geven.

Het is gebruikelijk om in onze cultuur een onderscheid te maken tussen bouwen in of buiten een historische omgeving. Deze logica impliceert dat bouwen in een weiland of op opgespoten land historie noch context zou hebben. Uiteraard wordt datgene wat we 'historische context' noemen als cultureel erfgoed beschermd. Dit soort details in ons denken bevestigt onze vooringenomen blik op de wereld.

De identiteit die we uit deze geconstrueerde historie willen destilleren verteld vooral veel over onze situering in het heden. De krampachtigheid waarmee dit gebeurd is kenmerkend voor een cultuur die onzeker is, niet weet wat ze wil en nauwelijks beseft dat onze historie voortdurend verandert.

Wij wonen niet alleen in gebouwen of in steden maar ook in verhalen en emoties. De vermeende eenduidigheid waarmee wij het wonen benaderen verraad onze emotionele schraalheid. Dit is wellicht een verklaring dat er in Nederland ondanks de recente toename van materiële welvaart en architectonisch bewustzijn, de wooncultuur zo armoedig is gebleven. Het is vooral 'de wil' wat een gebouw tot architectuur maakt. Echter architectuur beantwoordt zelden de vraag wat we met het wonen willen.

Een illustratief voorbeeld is het verhaal van een van de kopers van de (luchtgebonden) penthouses in Scheveningen. Ze waren op zoek naar een houten huis in het bos. Echter toen ze het ontwerp van de stalen penthouses zagen die boven op een pakuis in de haven van Scheveningen gebouwd zouden worden, waren ze verkocht.

Dus het historiserende houten huis werd zo ingewisseld voor een stalen huis. Wie wil er nu in een stalen huis wonen, dat kan toch niets zijn? Het Steel Study House nr 2 is wellicht nog erger: staal, prefab, modulair rechthoekig componenten, geen traditionele tuin, geen historische referentie. Maar wel een huis wat niet tocht maar wel ademt. En een zelfbewust duurzaam huis met een eigen verhaal dat luistert naar z'n omgeving en het milieu en niet "terugbouwt wat het nooit geweest is".